

Förord

Filologiskt smörgåsbord 4. Nordisk genklang är en samlingsvolym av vetenskapliga texter som ägnas åt litteraturen, språken och kulturen i de nordiska länderna. I den ingår både litteratur- och språkvetenskapliga studier som på ett flerdimensionellt sätt beskriver forskningsresultaten inom ett brett geografiskt och kronologiskt spektrum.

De tidigare volymerna, med undertitlarna *Vetenskapliga bidrag från skandinavistiken i Kraków* (2013) och *Språk – översättning – litteratur* (2018), samt den första boken från 2004 som var en jubileumsskrift och blev seriens grundare, fokuserade på den svenska litteraturen och det svenska språket. Tanken bakom dessa publikationer var att spåra och presentera ”den forskningsverksamhet som haft sitt ursprung” på Avdelningen för svensk filologi vid Institutionen för germanska språk i Kraków (Polen) (*Filologiskt smörgåsbord 2*) och att visa resultat av ”den nordiska (främst svenska) språk och litteraturforskningen” som pågår där (*Filologiskt smörgåsbord 3*).

Den här gången har vi valt att vidga perspektivet till alla nordiska länder, vilket hänger samman med utvecklingen på vår Avdelning, och öppna oss mot den språkliga kulturens många dimensioner. Detta återspeglas med fördel i urvalet av texter. Våra författare representerar universitet och institutioner i Polen, Sverige och Norge. De är litteraturvetare, språkforskare och historiker som brinner för den nordiska, säregna kulturen och vill förmedla sina fascinerande forskningsresultat till en bredare publik.

Meningen med detta samlingsband, och grundtanken med det, har varit att presentera mångfalden av skandinavistiska studier och samtidigt uppvisa gemenskapen av intressen och variationen av perspektiv hos forskarna. Volymen bär på en tankeväckande undertitel – *Nordisk genklang*. Den anspelar på den moderna synen på humanvetenskaper som filologi är en viktig del av. Kultur- och språkmekanismer, tolkning av ord och bilder, samspelet mellan tanke och text som inte känner några gränser, har varit målet för vårt arbete med denna samling.

Artiklarna i volymen har indelats enligt den geografiskt-historiska nyckeln i tre stora sektioner: ”Från Sverige”, ”Från Norge och Danmark” och ”Från det förflutna”. Vidare har de inordnats inom respektive avdelningar, först de litteraturvetenskapliga och sedan de språkvetenskapliga bidragen.

Inom den första delen ryms fem artiklar som tack vare variationen av synvinklar, återger en livlig bild av den forskning som just nu pågår inom ramarna

av svensk filologi. Här finns en inspirerande analys av *Fiskafänget* av Fritiof Nilsson Piraten, där Elżbieta Żurawska utreder den groteska realismen i berättelsen. Därefter följer Magdalena Żmuda-Trzebiatowskas tankeingivande artikel om synen på rent och smutsigt i folkhemmet, och hur den kommer till uttryck i barndomsskildringar hos Kjell Johansson, Susanna Alakoski och Jonas Gardell. Den språkvetenskapliga delen öppnas av Lennart Larssons ordbokskritiska studium av hur adverbet *väl*, med sitt omfångsrika definitionsspektrum, presenteras i svenska ordböcker. Damian Herda framlägger sin komparativa analys av den kvantifierande potentialen hos engelskans *handful* och svenskans *handfull* och visar varför processen av deras adverbialisering hindras. Den svenska delen avslutas med Piotr Dyguś observationer av semantiska förändringar och kompletteringar i svenska och polska översättningar av en latinsk liturgisk text inom den katolska kyrkan.

”Från Norge och Danmark” innehåller sex texter, varav fyra avser litteratur och två det norska språket. Piotr de Bończa Bukowski analyserar hur två polskfödda invandrarförfattare och debattörer problematiserar ”skandinaviska exceptiona- lismen” i deras respektive nya hemländer, Danmark och Norge. Maria Kłańskas detaljerade studium fokuserar på bilden av de två berömda förfäderna till Bjørn- stjerne Albert Bjørnson-Langen – Albert Langen och Bjørnstjerne Bjørnson – och på hans minnen av dem. I den nästföljande texten berättar Aleksandra Wilkus-Wyrwa på ett livligt sätt om mottagandet av Tadeusz Różewicz’s författarskap i Norge och hur hans verk påverkade andra norska diktare. I Arnfinn Åslunds bidrag ”Store ting. Om *Thunder Road* av Erlend Kaasa” begränsas däremot perspektivet till den moderna norska litteraturen. Essän är en tolkning av romanen där författaren undersöker begreppet ”stora saker” i liv och konst. I den språk- vetenskapliga delen analyserar Anna Kurek-Przybilski en korpus av generiska texter och bevisar att generisk anafor och generisk referens är associerade med användningen av grammatiska former. I den avslutande artikeln undersöker Ewa Data-Bukowska betydelseskilnader mellan *nettopp* och *akkurat* med den ömsesi- diga korrespondensen som utgångspunkt. Hon relaterar de norska orden till deras tyska motsvarigheter i en parallellkorpus.

Volymens tredje del – ”Från det förflutna” – består av tre texter och tre olika forskningsintressen. Wojciech Krawczuk bidrar med att presentera resultat från ett forskningsprojekt med inriktning på förteckningar över flyktingar från det blodiga inbördeskriget mellan kung Sigismund Vasa och hertig Karl av Söder- manland i Sverige på 1600-talet. Bidraget utgör en slags historisk bakgrund till den efterföljande artikeln av Piotr Garbacz och Henrik Torgersen, där författarna visar sitt djupgående språkhistoriska intresse och presenterar några morfologiska och syntaktiska drag i Anna Vasas brev till familjen Gyllenstierna, samt testar två hypoteser om kopplingen mellan morfologi och syntax på brevmaterialet. Sam- lingen avslutas av Annett Krakows text, där det isländska substantivet *ormr* un- dersöks genom att analysera dess användning i den sena medeltida *Yngvars saga víðfjrla*. Forskaren påpekar också skillnader i översättningar av detta substantiv till andra språk. En gammalnordisk konceptualisering av omvärlden kan spåras här.

Som det framgår av översikten ovan erbjuder *Filologiskt smörgåsbord 4* ett rikt urval av utsökta rätter för älskare av svensk mat, eller rättare sagt, för kännare av skandinavisk kultur. Tack vare det stora utbudet av diverse ämnen,ekar hela volymen av den välljudande klangen av nordiska språk, runinskrifter och sagor, det uttrycksfulla språket i Anna Wasas brev, Erlend Kaasas vackra norska, Jonas Gardells fina svenska, m.m. Den framhäver också påverkan och genklang från andra länder och kulturella kretsar, överförda till nordiska språk och villkor.

Återigen bjuder vi alltså på texter som spänner över en mängd ämnen och problem. Samtidigt vill vi rikta ett varmt tack till Andreas Jönsson, Wanja-Maria Leijon, Sophie Engström, Tord Andersson och Hedda Jerpåsen för deras hjälp med alla språkfrågor.

Kraków, den 19 januari 2020

Ewa Data-Bukowska och Marta Rey-Radlińska